

VADİSSEYL ZAFERİ

XVI. asır sonlarının cihan tarihi çapında önemli hadiselerden biri, 1499'dan beri dnyan büyük devletleri arasında bulunan Portekiz'in siya varlığının son bulmasıdır. Bütün XVI. asrı doldun bir mücadeleye rağmen Hind Okyanusu'nda Portekizlileri yok edemeyen Türkler, Afrika'nın kuzeybatı ucunda, Fas'ta bu işi başardılar.

Fas, 1553 te Cezayir beylerbeyisi Salih Paşa tarafından Türk Osmanlı İmparatorluğuna bağlanım fakat bir müddet sonra aradaki bu bağ kopmuştu. O zaman büyük devletler arasında sayılan Fas sultanlığı, Türkiye'nin Cezayir eyaleti ile yakın ilgile sahipti. 1574 te Fas sultanı I. Abdullah ld. Oğlu III. Muhammed tahta ıktı. Ancak amcaları Abdülmelik ve Ahmed, III. Muhammed'in hükümdarlığı tanımadılar. Bunlardan büyüğü olan Abdülmelik İstanbul'a geldi. III. Sultan Murad tarafından kabı edildi. Padişaha tbi olmak ve yıllık vergi verme şartıyla kendisinin atalarının tahtına çıkarılması istedi. Abdülmelik, öteden beri Türklerle dostta Uzun yıllar siyas mülteci olarak Cezyir'de oturmuştu. Kapdn-ı Derya Kılıç Ali Paşa'nın dostluğunu kazanmıştı. Osmanlı hkmeti, Abdülmelik'i desteklemeye karar verdi. Ancak bu, pek kolay bir işi değildi İstanbul - Fas yolu kuş uçuşu 3.000 kilometreydi. Hkmet, bu nazik işi, en değerli Türk amirallerinden birine, Ramazan Paşa'ya verdi. Ramazan Paşa, 14.700 kişilik bir Türk ordusuyla Fas'a ayak bastı. Abdülmelik, yanındaydı. Türkler, III. Muhammed'in 60.000 kişilik ordusunu kolayca dağıtıp, amcası Abdülmelik'i Fas İmparatorluğu tahtına oturtular, 9 mart 1576 da Abdülmelik, sultan iln edildi.

Sultan Abdülmelik, akıllı bir hükümdardı. Vaktiyle İspanya'ya, Portekiz'e, Kuzey Afrika'ya hkim olan Fas İmparatorluğunun çöküntü devresinde olduğunu biliyordu. Üstelik yeğeninin İspanya ve Portekiz'le işbirliği yaparak tahtını elde etmek isteyeceğini de kestiriyordu. Esasen Türk dostuydu. Türk desteğine mutlak bir ihtiyacı vardı. Yıllık vergisini İstanbul'a yollamakta acele etti. Türk teşkiltını örnek alarak Fas'ta geniş lde reform hareketlerine girişti. Yüzlerce Türk subay, teknisyen ve- sanatkri Fas'a gelip Sultan Abdülmelik'in hizmetine girdi.

Diğer taraftan III. Muhammed, amcasını devirmek için Portekiz'den yardım istemişti. Uzun zamandan beri böyle bir fırsat gözleyen Portekiz, 3 yıldan beri Fas seferine hazırlanıyordu. Portekiz kralı Don Sebastiao, devrin en kudretli Hıristiyan hükümdarı olan İspanya kralı III. Felipe'den de yardım istedi. III. Felipe, 50 kadirga ve 5.600 kara askeriyle Portekizlileri desteklemeyi kabul etti. Yapılan anlaşmaya göre Fas'ın Akdeniz ve Atlantik kıyıları Portekiz'e katılacak, bir kara devleti hline getirilecek olan Fas sultanlığı da Portekiz himayesini kabul edecek, Türk himaye rejimi kaldırılacaktı. Bizzat Kral'ın komuta ettiği Portekiz ordusu 4 haziran 1578 de donanmaya bindirildi. Tanca'nın güneybatısında Fas topraklarına ıktı. Güneyde Ariş limanını almak istiyordu. Fakat Ramazan Paşa'nın komuta ettiği Türk-Fas

ordusunun üzerine geldiğini öğrenince, güneydoğuya, İspanyollar' "Alcazarquivir", Araplar'ın "Kasrulkebîr" dedikle şehrin yanı başındaki Vâdisseyl ovasına indi Türkiye ile Portekiz arasındaki 60 yıldan beri süregelen büyük mücadelenin kesin sonucu, bu ovada alınacaktı.

Portekiz - İspanyol ordusu 80.000 asker ve 360 toptan ibaretti. Bu orduda Papalık, İtalyan, Alma hattâ Fransız birlikleri de vardı. Büyük Portekiz İspanyol armadası, Fas'ın Atlas Okyanusu kıyılarındaydı. Ramazan Paşa, ancak 30.000 Türk ve 30.000 Arap askeri toplayabilmişti. Cezayir'deki Türk donanmasına da Fas kıyılarına yaklaşması emrini verdi. Batılılar, 4 ağustos 1578 Vâdisseyl meydan muharebesine "Üç Kral Muharebesi" de derler. Çünkü düşman ordusunda Portekiz Kralı ile eski Fas sultanı III. Muhammed, Türk ordusunda Sultan Abdül melik bulunuyordu. Sultan Abdülmelik'in kardeş •olan müstakbel Fas sultanı II. Ahmed de Türk ordusunda idi.

Ramazan Paşa'nın askerlik dehasıyla Portekiz ordusu, birkaç saat içinde yok edildi. 20.000 ölü, 40.000 esir veren düşmanın ancak 20.000 i dağınık bir halde vuruşma alanından kaçtı. Kıyıya can atıp kendilerini bekleyen Portekiz donanmasına bindi, ölümler arasında Portekiz'in genç kralı ile en büyük devlet adamları ve asilzadeler vardı. Ülkeye Hıristiyanları çağıran ve onlarla işbirliği yapan III. Muhammed'i Ramazan Paşa, muharebe meydanında derhal öldürttü. Sultan Abdülmelik'e gelince, hasta olduğu halde, Fas birliklerinin, başında bulunmak için savaşa katılmıştı. Fakat son derece ümitsizdi. Küçük Türk ordusunun muazzam Portekiz ve müttefikleri ordusunu yenemeyeceğini, atalarının ülkesinin Hıristiyan boyunduruğuna gireceğini sanıyordu. Sulta Abdülmelik'e göre en iyi sonuç, Portekizlilere yenilmemek olabilirdi. Ramazan Paşa'nın kesin sonuç aldığını ve Kral'ın bile vuruşma alanında kaldığını görünce o derece sevindi ki, heyecandan oracıkta öldü. Türk zaferi, bununla da kalmadı. Atlas Okyanus kıyısındaki Portekiz donanması, muzaffer krallara beklerken 20.000 döküntü ile karşılaşınca, bütün manevâ gücünü yitirmişti. Ramazan Paşa, bu fırsatı kaçırmadı. Sinan Reis'in komutasındaki Türk donanmasına derhal taarruz emri verdi. Sinan Reis, düşman donanmasını bozdu. Birçok Portekiz kadirge batırıldı ve binlerce kişi öldü. 500 ü denizden toplamak suretiyle esir alınarak Türk gemilerine çıkarıldı. Türkler, hiç bir gemi kaybetmediler. Vâdisseyl'de ele geçen muhteşem Portekiz hâzinesinden ve 36 toptan başka, bu deniz zaferinde de pek çok ganimet alındı. XVI. asrın en büyük devletlerinden biri olan Portekiz, bu müthiş darbeye dayanamadı. İstiklâlini kaybetti ve İspanya tarafından yutuldu. 6 yıllık bir mücadeleden sonra, Türk Osmanlı împara torluğu için bir Portekiz meselesi kalmamış, Afrika kıt'asının medenî âlemce bilinen bütün ülkeleri, Türk hakimiyetine geçmişti.

Kaynak: Yılmaz Öztuna, Türk Tarihinden Yapraklar, MEB, İstanbul, 1989. S. 135-138